

НАВЧАЛЬНИЙ КАЛЕНДАРИК РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ

УДК 373.29(072)
С79

Навчальний календарик розвитку критичного мислення. Робочий зошит для дітей старшого дошкільного віку / Степанова Н. М. — Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2020. — 73 с.

ISBN 978-617-7370-22-1

Робочий зошит для дітей старшого дошкільного віку (5-6 р.) укладений у формі календаря, розрахованого на навчальний рік. У ньому подані вправи й методики для занять із розвитку критичного мислення в дітей старшого дошкільного віку. Матеріали підібрані за певними змістовними розділами, кожному із яких присвячено три місяці. Проте усі заходи чи їх складові можна варіювати між собою залежно від тематики заняття та, за потреби, використовувати безвідносно до конкретного місяця.

Зошит розраховано для дітей старшого дошкільного віку, а також на вихователів/льок і методистів/ок закладів дошкільної освіти, які прагнуть урізноманітнити свої заняття, розвиваючи критичне мислення.

Виготовлення цього посібника стало можливим завдяки фінансовій підтримці Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), що була надана через проект «Медійна програма в Україні», який виконується міжнародною організацією Internews. Ця програма зміцнює українські медіа та розширює доступ до якісної інформації. Зміст матеріалів є виключно відповідальністю громадської організації «Академія української преси» та не обов'язково відображає точку зору USAID, уряду США та Internews.

ISBN 978-617-7370-22-1

© Степанова Н. М., 2020

© Академія української преси, 2020

© Центр вільної преси, 2020

Навчальний календарик розвитку критичного мислення

Місяць	Навчально-методична форма роботи
Вересень	Вчимося розуміти інформацію
Жовтень	Вчимося ставити запитання
Листопад	Вчимося слухати критично
Грудень	Вчимося аналізувати. Частина 1
Січень	Вчимося аналізувати. Частина 2
Лютий	Вчимося порівнювати
Березень	Вчимося класифікувати
Квітень	Вчимося фантазувати й уявляти
Травень	Узагальнюємо й робимо висновки

Вересень

Від народження людина знайомиться із різноманітними предметами, які несуть певну інформацію.

Сам термін **«інформація»** (лат. Informatio) означає «пояснення», «викладення», «повідомлення». Тобто інформація — це будь-які відомості про яку-небудь подію, суть, процес.

Для кожної людини вона може бути як взагалі невідомою, так і в силу розвитку частково відомою, або ж уточнювати вже знайомі факти. Проте важливо, щоб на кожному етапі розвитку людини інформація не була перевантаженою фактажем, складною для сприйняття. Особливо це важливо в дитячому віці — інформація має відповідати віковим особливостям малят.

Для того, щоб навчити дітей «розуміти» інформацію, ми можемо використати одну із найпростіших вправ — читання тексту із закінченням речення своїми словами: *«У цьому тексті мова йде про те, що...»*

Лісові таємниці

Маленький Олесь знав про ліс дуже багато: хто там живе, які дерева ростуть, як можна визначити північ і південь лише глянувши на дерево. Але ходити до лісу все рівно дуже любив.

Вони ходили туди із дідусем Михайлом, який розповідав цікаві історії: про білку, яка живе в дуплі, їжака, який їсть комахи, чому в ялинки зелені голки, про ясен, який ніби лісовий сторож, стояв гордовито обабіч лісової стежки.

А от сьогодні вони з дідусем ідуть по гриби. Олесь від радощів стрибав на одній ніжці, так вже йому кортіло їх збирати.

Але дідусь збирався дуже ретельно: взяв ніжик, перевібив кошик, поклав туди кілька окрайців хліба. Як тільки вони дійшли до першої лісової галявини Олесь вигукнув:

— Ура, ура! Ось він, знайшов! І кинувся до гриба...

Дідусь усміхнувся, але класти до кошика Олесеву знахідку не став. Це вже потім він розповів, що гриб, який Олесь знайшов, брати не можна, бо він дуже отруйний. Це мухомор. Його досить легко впізнати: шапочка, як правило, червона або оранжева в білу цятку, а ніжка біла, з колечком бахроми. Його отрута дуже сильна. Навіть якщо такий гриб лежатиме із їстівними, то може

їх заразити отрутою. А якщо такий гриб з'їсть людина, то отрута, потрапивши у кров, вже за п'ятнадцять хвилин може повністю паралізувати.

А ще дідусь розповів, чому цей гриб називається мухомором: у давнину його збирали, перетирали, додавали такий порошок у підсолоджену воду і так боролися із мухами, звідси й назва «мухо + мор».

Вони ходили лісом довгенько, і в кошику з'являлися різні гриби: із коричневими шапочками білі, жовтуваті моховички, липкенькі, ніби слимачки, масляки. Але Олесь знав головне: у їхньому кошику не було мухоморів. Хлопчик знав про це точно.

Вересень

Закріплюємо вміння розуміти інформацію.

«У цьому тексті мова йде про те, що...»

Золотава осінь

Яка пора року приходить за теплим і лагідним літом?

Осінь... Вона може бути теж теплою, лагідною, а може бути й вітряною, дощовою.

Осінь — дивовижна пора. Вона завжди наступає за літом — так у нашому кліматичному поясі змінюються пори року. Їх чотири: зима, весна, літо й осінь.

Якщо осінь тепла, то сонечко вдень пригріває, ніби влітку, а от вечори й ночі значно холодніші. Осінні дні стають меншими, а ночі — більшими.

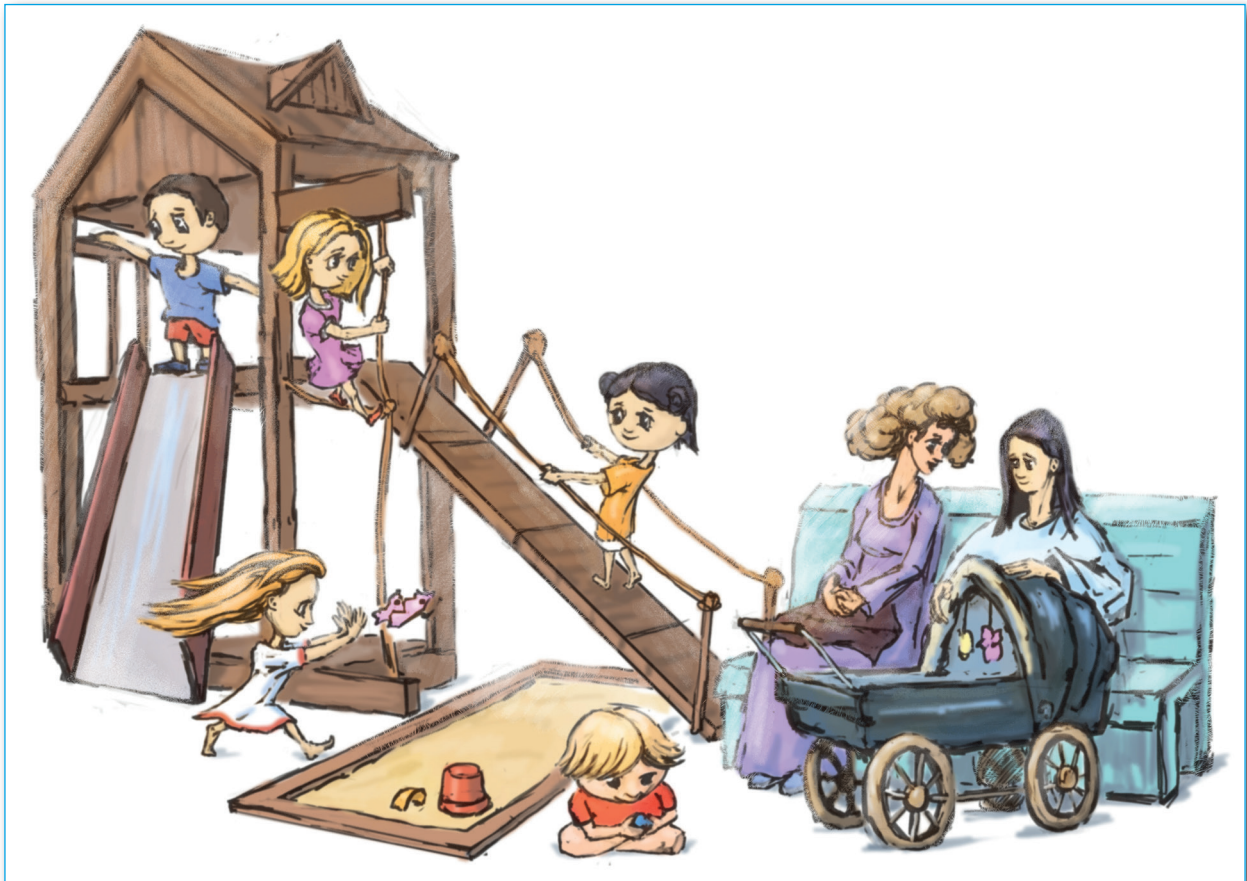
Восени дерева змінюють свій «одяг». Починаючи із вересня, першого місяця осені, на деревах з'являються жовті листочки. Із часом наступить справжній листопад, і тоді вся земля буде вкрита опалим листям. Першим, хто почне скидати «листяну ковдру», буде береза, а за нею дуб, клен, вишня...

Осінь приносить із собою п'янкий запах чорнобривців, айстр, гіркокого полину. Але й він швидко вивітриться. Адже попереду час зими: холодів, морозів, снігу...

Вересень

Для того, щоб дізнатися певну інформацію, нам не завжди потрібно слухати чи читати тексти. Для отримання інформації можна використовувати й візуальні джерела, які також надають певні відомості. Для цього використаємо вправу «Читання по картинці».

Орієнтовні запитання для бесіди:

1. Кого ви бачите на картинці?
2. Як ви вважаєте, яка історія тут зображена?
3. Чому ви так вирішили?

Вересень

Для «розуміння» інформації можна використовувати не лише картинки чи ілюстрації, а й репродукції — відтворення картини, малюнку, фотознімку. Для цього також використаємо вправу «Читання по картинці». Така робота обов'язково має супроводжуватися додатковою розповіддю вихователя.

Едмунд Адлер «Квіти для бабусі»*

Орієнтовні запитання для бесіди:

1. Кого ви бачите на картинці?
2. Що ви можете сказати про героїв?
3. Автор назвав картину «Квіти для бабусі». Як ви думаєте, чому бабусі можна дарувати квіти?

* Едмунд Адлер (1876–1965) — австрійський художник, який написав цілий ряд картин, головною темою яких стали діти й дитяча дружба.

Вересень

Інформацію ми можемо не лише чути вухами чи читати очима, нам допомагають її сприймати такі органи чуттів, як ніс, язик, шкіра – на дотик, смак тощо.

Іноколи для того, щоб отримати повну інформацію, нам потрібно залучити різні органи. Наприклад, тепло чи холод ми відчуваємо на дотик, а от красу й запах квітки нам допомагає розрізнити око й ніс.

Для «розуміння» інформації вправа «*Читання по картинці*» може використовуватися ще й у такому варіанті. Діти роздивляються картинки й показують, який орган нам може допомогти «зрозуміти» інформацію. Якщо таких органів кілька, то дошкільники мають на це вказати.

1)

2)

3)

Вересень

Для «розуміння» інформації також можна скористатися мімікою й жестами. Для гри вихователь об'єднує дітей у кілька команд. Головне завдання — розпізнати, про що йде мова.

Варіант 1. Вихователь тихо говорить на вухо одному із гравців команди певну інформацію. Гравець вже не використовує слів! має передати її іншому гравцеві.

Виграє та команда, яка вгадала найбільше правильних варіантів.

Варіант 2. Всі учасники об'єднуються у команди й стають у ланцюжок, один за одним. Останній учасник у кожному ланцюжку є ведучим. Він має без слів гравцю, що стоїть по переду, показати коротку історію (наприклад, як заводиться і газує мотоцикл; як розчісувати довге волосся і заплітати косу; як збирати в пучок волосся й зав'язувати бант; як уважно цілитися із лука по мішені тощо). Кожний гравець «розповідає» за допомогою міміки й жестів своєму наступнику і так до кінця ланцюжка.

Виграє та команда, яка вгадала інформацію, яку зашифрував і показував перший гравець.

Вересень

Для «розуміння» інформації можна використовувати також і загадки, адже сама назва походить від слова гадати, тобто думати. Розгадування загадок розвиває дитяче образне й критичне мислення, збагачує словниковий запас, мову, формує ланцюжки порівнянь, епітетів, метафор, алегорій тощо.

- 1) Без пензлика, без олівця
Розфарбувала деревця. (Осінь)
- 2) Кличуть нас ліси, поля, сади
Дозбирати осені плоди.
Із дерев спадає листя жовте.
То землею ходить місяць... (Жовтень)
- 3) Краплі з неба, дахів, стріх.
Дощ холодний, перший сніг.
Почорнів без листя сад,
Що за місяць? (Листопад)
- 4) Повідайте, діти, хто те добре знає,
Яке коротке літо восени буває? (Бабине літо)
- 5) Прохолоди чиста просинь —
На поріг ступає осінь.
Вдаль від рідної землі
відлітають... (Журавлі)
- 6) Голі поля, мокне земля,
Дощ поливає.
Коли це буває? (Восени)

Жовтень

Побудуйте бесіду за картинкою із використанням закритих запитань.

Орієнтовні запитання для бесіди:

1. Кого ви бачите на картинці?
2. Якого кольору у дівчинки плаття / у що одягнений хлопчик?
3. Який тон розмови в дітей? Як ви це зрозуміли?

Наші діти ставлять дуже багато запитань. Навчімо ставити їх правильно. Пам'ятаймо, що є запитання:

- ✓ **закриті** (із однозначною відповіддю, вони відповідають на питання: Що? Де? Коли? Скільки?);
- ✓ **відкриті** (не мають однозначної відповіді. Саме такий тип запитань викликає думки і почуття на відміну від тих запитань, які вимагають пригадування або простої констатації фактів);
- ✓ **уточнюючі** (слухач може уточнити у співрозмовника певну інформацію).

Жовтень

Побудуйте бесіду за картинкою із використанням закритих, відкритих і уточнюючих запитань.

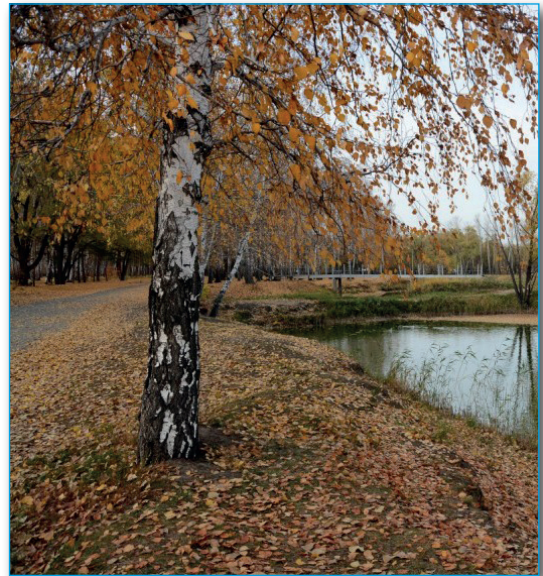
Орієнтовні запитання для бесіди:

1. Кого ви бачите на картинці?
2. Як ви вважаєте: який у них тон розмови? Чому ви так вирішили?
3. Чи можна цих дітей назвати уважними? Чому?
4. Чи потрібно дітям слухати дорослих? Чому?
5. Якби ви були чарівником, щоб ви зробили із неслухняними дітьми / дорослими, які зляться?

Пам'ятайте, **відкриті запитання** не мають однозначної відповіді. Проте саме за допомогою них можна побудувати цікаву бесіду чи діалог, почути точку зору співрозмовника. Таким чином, діти вчитимуться поважати думку інших і висловлювати власну.

Жовтень

Побудуйте бесіду за зображенням із використанням закритих, відкритих і уточнюючих запитань.

Орієнтовні запитання для бесіди:

1. Які дерева тут зображені?
2. Чим вони схожі, а що у них різне?
3. Як ви думаєте, а в сосни є листочки чи ні?
4. Чи скидають ці дерева листя на зиму? Чому?
5. Як ви думаєте, а в чому користь цих дерев для людини?

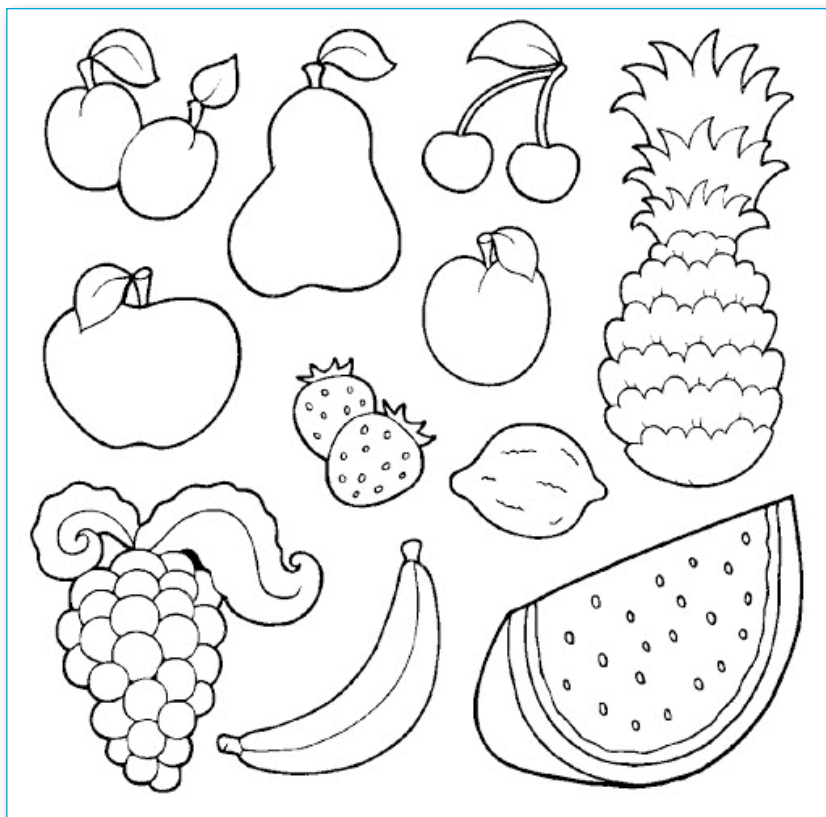
Особливістю будови більшості видів хвойних є те, що їхнє зазвичай вічнозелене листя має вигляд голок чи рідше лусочок. Такі листки називають хвоєю, звідки й походить назва класу.

Листя для дерева дуже потрібне, адже через нього рослина живиться. Восени сонячного світла стає менше, наступають холоди, й листя багатьох дерев спочатку змінює колір, а потім взагалі опадає. Із хвойними такого не відбувається. У голках зберігається волога та поживні речовини, якими живиться дерево, тому хвойні залишаються завжди «із листям». А якщо голка відпадає, то на її місці виростає інша. Саме тому ці дерева називають вічнозеленими.

Жовтень

Розвиваючи критичне мислення дитини, ми маємо її навчати права вибору. Виконуючи завдання розмалювати ілюстрацію для дитячого альбому, ставимо умову: використати один колір один раз. У наборі є 7-м кольорів: чорний, фіолетовий, синій, зелений, червоний, жовтий, оранжевий.

Цю вправу можна виконати спільно, а можна зробити роздруківку кожній дитині для індивідуального завдання.

Орієнтовні запитання для бесіди:

1. Які фрукти зображені на ілюстрації?
2. Якби у нас не було умови «один колір один раз», які б ще кольори можна було використати, щоб розфарбувати ягоди й фрукти?

Жовтень

Для закріплення вміння ставити запитання можна скористатися методикою «Модель 6 W». Її суть полягає в тому, що кожне наступне запитання має витікати із попередньої відповіді й починатися із питального слова «чому?».

Орієнтовні запитання для бесіди:

1. Чому в ялинки є голки? (Це її листочки, через них дерево живиться).
2. Чому ялинці потрібно мати поживні речовини? (Щоб рости, міцніти).
3. Чому ялинка має бути міцним, здоровим деревом? (Здорове дерево чистить повітря / може бути якісним будівельним матеріалом / її можуть зрізати для прикраси на Новий рік).
4. Чому для людини важливо мати якісний будівельний матеріал? (Щоб побудувати міцний та якісний дах чи виготовити гарні двері).
5. Чому у будівлі має бути якісний дах? (Щоб люди жили у надійній будівлі).
6. Чому будівля має бути надійною (Людина не має хвилюватися за власне здоров'я, перейматися, що впаде дах / чи буде забивати дощ або сніг).

Назва моделі від англійського Why – чому. У ній запитання логічно побудовані на кожному репліку партнера. Підбір у такий спосіб запитань / відповідей дозволить дізнатися більше за темою, ніж здавалося спочатку, а також стимулюватиме дітей до початків синтезу (дослідження предметів, явищ дійсності в цілісності, єдності та взаємозв'язку їх частин). Важливо зауважити, що відповіді партнера можуть бути не прогнозовані, тому й питання потрібно підбирати у відповідності до відповідей.

Жовтень

Дитяча гра «Хто-хто любить...»

Усі учасники гри стають у коло один за одним. Під веселу музику починається рух. Музика зупиняється. Вихователь говорить: «Всі ми рівні, але різні. Хто-хто любить...» І кого це стосується робить крок у внутрішнє коло. Музика знову продовжується, діти рухаються в колах, і після зупинки вихователь називає інший ідентифікатор.

Орієнтовні теми для ідентифікації:

1. Хто любить їсти солодкі груші?
2. Хто любить слухати казки?
3. Хто любить купатися в річці?
4. Хто любить гратися конструктором?
5. Хто любить жовтий колір?
6. Хто любить ловити рибу?
7. Хто любить збирати гриби?
8. Хто любить застеляти постіль?
9. Хто любить співати?
10. Хто любить допомагати мамі на кухні?

Така руханка є однією з методик виявлення міжособистісних стосунків дитини та її інтересів, вподобань, які в неї є й за допомогою яких вона займає певне місце серед оточуючих її людей: однолітків, вихователів, батьків чи інших рідних. Це символічна вправа для виявлення «соціального Я» дитини. Не дарма кожна репліка вихователя у вправі починається словами: «Всі ми рівні, але різні». Головне, щоб діти вже із цього віку розуміли, що є багато речей, які нас об'єднують, але є й такі, які нас різнять. Проте інший не означає гірший.

Жовтень

Загадки, які ми використовуємо як жанр усної народної творчості, можуть бути у формі дотепних запитань. Як привило, такі запитання є закритими, але досить цікавими. Можна із дітьми, розгадуючи загадки, формувати й словниковий запас.

1) Яку воду можна принести в ситі? (Заморожену)

1* Як називається заморожена вода — лід.

2) У небі одна, у баби дві, а у дівки немає. Що це? (Буква «б»)

2* Який музичний інструмент починається на букву «б» — барабан.

3) Вкриває землю й океан,
А називається... (Туман)

3* Що таке туман — це природне явище, коли над землею з'являється скупчення водяної пари.

4) У садах, лісах блукає,
В жовті шати одягає,
Золотисту стелить постіль —
Жде сестрицю білу в гості. (Осінь)

4* Що таке осінь — це пора року, яка має три місяці — вересень, жовтень і листопад.

5) Помаранчевим став світ:

Жовте листя з усіх віт.

Пташки в вирій відлітають,

Хмарки дощик розсипають. (Жовтень)

5* Які слова є спорідненими (схожими) із назвою жовтень — жовтий, жовтуватий, жовтневий, жовтогарячий.

6) На городі восени

Лежать жовті кабани,

Прив'язані за хвости,

Щоб не здумали втекти? (Гарбуз)

6* Гарбуз — це одна із найбільших ягід, які ростуть на городі. Як правило із неї готують кашу, суп чи запіканку.

Листонаг

Методичний прийом «Слухання розповіді із маркуванням» допомагає не просто усвідомлювати почуте, а й виділяти у ньому відоме / невідоме / цікаве, таким чином «сортувати» інформацію.

Пропонуємо прочитати оповідання «Хочу робити все» й обговорити його. Читання може супроводжуватися ілюстраціями.

Хочу робити все

Якось вранці маленький Івась запитав у мами:

— А можна робити в житті все-все, що захочеться?

Мама усміхнулася й відповіла:

— А давай разом поміркуємо. Для цього я тобі пропоную відвідати казкову країну «Дозволякію». Ось прокинулася маленька Іванка, вона не хоче розчісуватися й умиватися.

— От здорово, — радісно вигукнув Івась.

Мама відповіла:

— Почекай, не роби поспішних висновків. Ось проснувся Петрусь, він не хоче чистити зубки. Хлопчик відразу ж побіг у вітальню, сів за стіл й почав із вазочки їсти цукерки.

А там живе маленька Даринка, вона не хоче ні прибиратися, ні вмиватися, ні чистити зубки. З самого ранку дівчинка почала їсти морозиво й пити холодну газовану воду.

Івась уважно слухав маму, а очі горіли від захоплення. От би й йому в ту країну «Дозволякію», хоч би на один день.

Тут мама зупинилася й каже:

— Так починається ранок у казковій країні... А що ж ввечері тут відбувається?

Іванка сидить і плаче, у неї все волосся сплуталося, й розпухли очі, вона їх не вмивала з самого ранку. У Петруся дуже болять зубки, він їх не чистив, а від солодкого не тільки зуби почали боліти, а й животик. Але найгірший стан у Даринки: в неї так болить горло, що дівчинка навіть не може словечка мовити.

Мама замовкла, а тоді питає сина:

— То що Івасю, як тобі, ще хочеться в казкову «Дозволякію» й робити все-все?

Івась похнюпився, помовчав та й каже:

— Щось перехотілося...

Мама знову усміхнулася, погладила сина по голові й продовжила:

— Щоб рости здоровим і радіти кожному дню, гратися із друзями, ходити на прогулянки, їсти морозиво й інші ласощі, потрібно дотримуватися певних правил:

- 1) вранці вмиватися й чистити зубки, розчісувати волосся;
- 2) прибирати постіль, складати іграшки;
- 3) бути виваженим у їжі, не зловживати солодощами;
- 4) бути слухняним.

І тоді все буде добре!

Орієнтовні запитання для бесіди:

1. Що у цій історії для вас відоме?
2. Що було цікавим?
3. Про що ви дізналися вперше?
4. Якби вас запитали: чи потрібно чистити зуби? Яка була б ваша відповідь?
5. Хто запам'ятав, яких правил треба дотримуватися й чому?

Який висновок можна зробити із почутого?

Із наймолодшого віку діти знайомляться з казками, оповіданнями, розповідями, байками тощо. Щоб інформація сприймалася усвідомлено, а не була простим слуханням, ми маємо навчати малят певним прийомам, які дозволять їм бути уважними, відділяти головне від другорядного, коротко описувати головних героїв, ставити запитання, робити висновки на очевидних фактах.

Листопад

Методичний прийом «Слухання розповіді із маркуванням» допомагає не тільки «сортувати» інформацію, а й виділяти головне та робити висновки.

Василь Сухомлинський

Як білочка дятла врятувала

Серед зими потепліло, пішов дощ, а потім знову замерзло. Вкрилися льодом дерева, зледеніли шишки на ялинках. Немає чого їсти дятлові: стукає об лід, а до кори не достукається. Б'є дзьобом шишку, а зернятка не вилущуються. Сів дятел на ялині й плаче. Падають гарячі сльози на сніг, замерзають.

Дивиться білка з дупла — дятел плаче. Стриб, стриб, прибігла до дятла.

— Чого це ти, дятле, плачеш?

— Немає чого їсти, білочко.

Жаль стало білочці дятла. Винесла вона з дупла велику ялинкову шишку. Поклала між стовбуром і гілкою. Сів дятел біля шишки та й ну її молотити дзьобом.

А білочка сидить біля дупла й радіє. І білченята в дуплі радіють. І сонечко в небі радіє.

Орієнтовні запитання для бесіди:

1. Що у цій історії для вас відоме?
2. Що було цікавим?
3. Про що ви дізналися вперше?
4. Якби ви оцінили дії білочки? Чому вона так вчинила?
5. Чи сподобалася вам ця історія? Чим саме?
6. Чи потрібно у нашому житті допомагати один одному? Чому?

Листопад

Навчитися критично слухати допоможе й методичний прийом «Читання із зупинками». Така методика дозволяє не просто чути й усвідомлювати текст, а уважно й вдумливо слухати, звертати увагу на важливі слова, розуміти канву твору.

Василь Сухомлинський

Мама не любить смажених грибів

Зупинка 1. *Оповідання, яке ми маємо прочитати називається «Мама не любить смажених грибів». Як ви думаєте, чому воно має таку назву?*

У неділю Дмитрик пішов з матір'ю до лісу.

Починалась осінь. Було тихо. Десь у гущавині стукав дятел. З кленів падали перші пожовклі листки.

У лісі було чимало грибів. І мама час від часу нагиналася, щоб зірвати білий пахучий гриб. Дмитрикові теж хотілося допомогти матері, але гриби чомусь рідко траплялись йому на очі.

Додому повернулися опівдні. Мама почистила гриби, помила їх і поставила в сковорідці на вогонь. У кімнаті запахло так смачно, що в Дмитрика аж слинка потекла. Він із нетерпінням чекав, коли гриби засмажаться.

Ось вони вже й готові. Мама поклала засмажені гриби на тарілку.

Зупинка 2. *Як ви гадаєте як будуть розвиватися події?*

Дмитрик почав їсти.

— Ой, смачні ж! — вигукує він. — А ви, мамо, чого не їсте?

— Я не люблю смажених грибів, — тихо каже мама.

— А які ж гриби ви любите?

— В лісі...

Зупинка 3. Поміркуйте, як може закінчитися оповідання?

Через тиждень із далекого міста приїхав у гості мамин брат, дядько Петро. Він привіз добрющої ковбаси. Мама нарізала, поклала на тарілку. Дмитрик ніколи не їв ще такого смачного.

— Ви й ковбаси не любите, мамо? — питається він.

— Не люблю... — стиха відповідає мама.

Орієнтовні запитання для бесіди:

1. Чи очікували ви такого закінчення оповідання?
2. Як би ви оцінили дії Дмитрика?
3. Які почуття у вас викликало це оповідання?
4. Як ви думаєте, чи можна було у цій ситуації поступити інакше, не так як Дмитрик? Чому?
5. Чи можна Дмитрика назвати нечуйним? Чому?

Варто відзначити, що використання такого прийому не тільки вчитиме дошкільників слухати критично, а ще й закладатиме основи до прогнозування, асоціацій, порівнянь, що, в свою чергу, розвиватиме дослідницькі навички, такі потрібні в сучасному житті.

Листопад

Навчитися слухати критично допоможе вправа «Так — ні», в основі якої лежить методичний прийом «За — проти». Діти навчатимуться не лише слухати уважно, а й аналізувати почуте.

Діти слухають пісню «Осінь-чарівниця» (режим доступу: <https://www.pisni.org.ua/songs/6121093.html>)

<i>Текст пісні</i>	<i>Питання для вправи «Так — ні»</i>
<p>Чарівниця-осінь І казковий гном Вже фарбують коси Вербам за вікном.</p> <p><i>Приспів:</i> Осінь-чарівниця в край наш завітала, Килимком барвистим вулиці прибрала. Музика осіння світ заповонила, Осінь-чарівниця гай позолотила.</p> <p>На осінні барви Ми милуємось, До зими-забави Вже готуємось.</p> <p><i>Приспів.</i> З чарівними снами Зимонька прийде, Але хай ще з нами Осінь ця буде.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) Осінь — фея (ні). 2) Помічником осені є хлопчик-чарівник (ні). 3) Вишням і дубам пофарбували коси (ні). 4) Осінь-чарівниця гай позолотила (так). 5) Після осені до літечка готуємося (ні). <p>Можна ще додати питання по тексту, які не відповідають на запитання «так» чи «ні», але вони теж підходять за змістом.</p> <p>Які фарби приносить із собою осінь?</p> <p>Якщо осінні кольори порівнюють із золотом, то які зимові кольори?</p>

Листонаг

Критичне слухання допомагає нам бути уважними слухачами, що не менш важливо в розмові. Пропонуємо вашій увазі оповідання «Як Софійка пори доби сплутала». Робота над текстом допоможе не лише вчитися критично слухати, а й закріплювати уявлення дітей старшого дошкільного віку про частини доби: ранок, день, вечір, ніч.

Як Софійка пори доби сплутала

Прокинувшись вранці Софійка, потягнулася солодко й промовила сонечку, яке вже ласкавими промінчиками торкалося подушечки:

— Доброго вечора!

Сонечко сховалося за хмарину. Дівчинка піднялася, нашвидкуруч одяглася й вийшла на ганок. Вона була так дивно одягнена, що навіть кіт Мурко, присів, нявкнув і втік. Софійка була в майці, без штанців, у резинових чобітках, а на голові — тепла шапка.

На подвір'ї весело грався песик Тишко. Дівчинка з ганку крикнула:

— Доброї ночі, Тишко!

Песик опустив голову й пішов у буди. Софійка знизла плечима. Тут вона побачила, як на задньому дворі годує каченят бабуся.

— Добраніч, мої маленькі ціпоньки! — голосно привіталася дівчинка. Каченята відразу ж почали присідати, ховаючи голови під крильця.

Софійка знітилася.

— Бабусю, що не так? Чому всі так дивно себе ведуть?

Бабуся уважно подивилася на онуку й запитала:

— А ти, Софійко, все правильно робиш? Як ти звертаєшся до всіх? Може, вони тебе не розуміють, от і ховаються?

А як ви гадаєте?

Листопад

Дитяча гра «Знайди свою половинку»

У основі цієї гри лежить дитяча забава «Половинки». Проте завдання трішки відрізняється. Діти об'єднуються у дві команди, де кожна дитина отримує картку із зображенням. Є команда «Тварини й звірі», а є — «Половинка». Під музичний супровід діти рухаються довільно. Як тільки музика зупиняється, команда «Половинка» стає в шеренгу, а діти із команди «Тварини й звірі» шукають свою половинку. Музика зупиняється на паузу до 15 секунд, і за такий час потрібно знайти свою половинку. Знайдені «половинки» є вже переможцями, вони виходять із загального кола й спостерігають за іншими учасниками. Як тільки музика продовжується, хто не знайшов свою «половинку», знову рухаються. Для цікавості команда «Тварини й звірі» може бути на два учасники більшою, ніж «Половинка».

Орієнтовні пари-половинки:

Півень	зерно	
Качка	ряска	
Коза	капуста	
Порося	картопля	
Кролик	морква	
Корова	молоко	
Кінь	віз	
Баран	сіно	
Собака	кістка	Бджола
Кіт	риба	Гуска

Звертаємо вашу увагу, що деякі пари-половинки переплітаються: якщо діти для kota обрали молоко, то хтось інший, наприклад «корова» залишаться без пари, так як риба їй не підходить. Тобто тут важлива ще й кмітливість. У цій грі єдиного переможця не буде, головне завдання: навчитися бачити й слухати одне одного.

Листонаг

Для дітей старшого дошкільного віку важливим є комунікативний розвиток. Критичне слухання може сприяти лексичному розвитку мови малят — збагачувати й активізувати дитячий словник назвами предметів, якостей, дій, антонімами, епітетами, означеннями та ін. Пропонуємо скористатися скоромовками, які розвиватимуть як критичне слухання, так і мову дитини.

- 1) Дзижчить над житом жвавий жук,
Бо жовтий він вдягнув ... (*кожух*).

- 2) Жовтий жук купив жилет,
Джемпер, джинси та ... (*жакет*).

- 3) Летів горобець, сів на хлівець,
А як вийшов стрілець, то утік ... (*горобець*).

- 4) Тигрнятко з тигром-татом
Тренувалися ... (*стрибати*).

- 5) У діброві — дуби,
Під дубами — ... (*гриби*).

- 6) Гава гаву запитала: Ти на ґанок не лігала?
Не лігала я на ґанок, та й проґавила ... (*сніданок*).

Вихователька / вихователь може не закінчувати скоромовку, щоб діти уважно слухали й змогли це зробити самостійно. Також важливо підбирати такі скоромовки, щоб для дітей всі слова були зрозумілими в їхньому віці. Скоромовки можна завчати напам'ять, що буде сприяти розвитку не лише пам'яті, а й дикції.

Грудень

Будь-яка інформація складається із фактів. Для розуміння самого факту, важливо знати його складові. Іншими словами, перехід від фактів до розкриття їх сутності, узагальнюючих висновків відбувається за допомогою розумових і практичних дій. Такі дії називаються операціями мислення. До них належать: аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення і конкретизація.

Однією із мисленневих операцій є аналіз, суть якого полягає у характеристиці будь-якого явища через його складові частини. Щоб розвивати мисленнєву операцію аналізу пропонуємо методичний прийом «Прогулянка галереєю».

Разом із дітьми розглядаємо картинки «Емоційний настрій», аналізуємо побачене й називаємо емоцію. Бесіду можна побудувати за одним запитанням: що може викликати у людини таку емоцію?

Грудень

Методичний прийом «Робота з ілюстрацією» також сприяє розвитку вміння аналізувати.

Дошкільнятам пропонується розглянути картинки. Бесіда проводиться за такими запитаннями.

Орієнтовні запитання для бесіди:

1. Яка пора року зображена на картинках? Як ви це визначили?
2. Чим займаються діти?
3. Чи можна сказати, що їхні заняття однакові? Чому?
4. Скільки дітей зображено на двох картинках / на кожній / чи є хлопчики й дівчатка? Як ви це визначили? Чи є, окрім дітей, ще хтось? Хто саме?
5. Як ви вважаєте: діти одягнені тепло чи ні? Що на це вказує?

Грудень

Дошкільнятам пропонується розглянути картинки й описати побачене. Використовуючи методичний прийом «Знаю — хочу знати — взнав», вихователька / вихователь проводить бесіду й розповідає про те, як дерева «зимують».

Орієнтовні запитання для бесіди:

1. Чи *знали* ви, що дерева «зимують»?
2. Що ви *дізналися* про це? Чи цікаво це для вас? Чому?
3. Що ви *ще хочете дізнатися* про зимівлю дерев / Як зимує інша природа?

Більшість листяних дерев, як тільки настають холоди, скидають листя. Пізньої осені й узимку сонячного тепла дуже мало, щоб дерево могло зберегти листочки й таким чином «харчуватися». Але листочок не просто відпадає. На його місці на гілці утворюється спеціальна захисна кірка, яка не пропускає холод. Так дерево буде зимувати аж до весни. А з приходом тепла, коли день стане більшим, на місці кірки з'явиться брунька, з якої розпуститься листочок. Дерево знову «одягнеться у зелену сукню».

Грудень

Мисленнева операція аналізу дозволяє заглибитися навіть у найскладніше явище через його складові. Вправа «Мій вибір» навчить дітей аналізувати, робити вибір і пояснювати його.

Дошкільнятам дається завдання з умовою: Марися дуже хоче прогулятися. Її речі в корзині. Допоможи дівчинці одягтися, але пам'ятай, на вулиці морозно й холодно.

Якщо дозволяє час заняття, то можна дати дітям завдання, розфарбувати один із предметів одягу, який вони порекомендували Марисі. Але поставити умову: обрати лише один колір і пояснити свій вибір. Тут можна звернути увагу на «холодні» й «теплі» кольори, «кольори зими» та ін.

У цій вправі важливо, щоб діти не лише проаналізували ситуацію і зробили вибір, а й обов'язково пояснили його. Можна проводити обговорення як під час виконання вправи, так і роблячи підсумки.

Грудень

Зима – це сніжна пора. А сніг складається із тисяч різних сніжинок.

Вихователька / вихователь розповідає про сніжинки зі збірки «Зима. Пізнавальні оповідання». Застосовуючи методичний прийом «Знаю — хочу знати — взнав», проводить обговорення почутого.

Текст для розповіді

всю красу й багатство форм цих найтонших витворів природи.

Джерело: Волкова А. С. Зима : Пізнав. оповід. / Алевтина Волкова. — Київ: Грайлик, 1991. — 18 с. : іл. — (Якщо уважно довкола подивитися).

Орієнтовні запитання для бесіди:

1. Що ви вже знали про сніжинки?
2. Що ви дізналися про них? Чи цікаво це для вас? Чому?
3. Що ви ще хочете дізнатися про сніжинки?

Грудень

19 грудня за східною християнською традицією святкують День Святого Миколая (зимового). Це одне із найулюбленіших дитячих свят. Діти вірять, що Дідусь Миколай приносить подарунки — «миколайчики» — всім слухняним.

Дитячу забаву можна поєднати із цим святом й використати навчально-методичну форму розвитку аналізу в старших дошкільнят.

Діти сідають у коло. Серед них обирається (довільно) Миколай, який одягає шапку й несе мішок із «подарунками». Миколай крокує під музику. Як тільки вона перестає звучати, він зупиняється, й біля кого він зупинився, той тягне із мішка «подарунок».

Гравець має пояснити, що це таке, й як можна його взимку використати.

Якщо відповідь правильна та повна, то Миколай свої «права» передає цьому гравцеві, а сам займає місце в колі. Й гра продовжується.

У мішок можна покласти різні предмети. Наприклад, олівець (ним можна намалювати сніжинку чи дерево взимку), шарф (ним можна закутатися) або літній капелюх (для зимової прогулянки не підходить) тощо.

Для цієї гри можуть підійти дуже різні речі. Головне, щоб дитина проаналізувала й зміла пояснити: чи можна цю річ використовувати взимку чи ні, чому або як саме.

Грудень

Звуки в українській мові поділяються на **голосні** та **приголосні**. Голосні — це звуки, які утворюються тільки за допомогою голосу. При їх вимові повітря вільно виходить через ротову порожнину, не зустрічаючи перешкод. Голосних звуків у нашій мові 6 — А, Е, И, І, О, У, всі інші — приголосні.

Розгляньте картинки і проаналізуйте, скільки голосних звуків у назвах. На яких картинках у назвах однакові голосні звуки.

Учу я звуки голосні

Чому так весело мені? Бо вчу я звуки голосні.

Їх рівно шість. Я всі назву: А, І та Е, О, И та У.

І. Січовик

1)

лід

2)

бурульки

3)

крига

4)

сніг

Аналіз у мисленні є продовженням того аналізу, що відбувається в чуттєвому відображенні об'єктивної дійсності. Його об'єктом можуть бути будь-які предмети та їхні властивості.

Січень

Розвиток аналізу у дітей, особливо дошкільного віку, пов'язаний із уявою. Методичний прийом сторітелінгу (розповідання історій) дуже дієво підходить для виконання такого завдання.

Годівничка для синичок

Із настанням холодів багато птахів відлітають у теплі краї. Це дикі гуси та качки, ластівки, шпаки, журавлі. Але є й такі, які зимують вдома.

Історію про зимівлю синичок Маринка й Сашко чули в садочку. Вихователька розповідала, що пташок потрібно підгодовувати насіннячком, хлібцем, навіть салом, але замотувати його в сітку, щоб ворони не вкрали.

Діти довгенько просили дідуса Олексу, щоб той їм змайстрував годівничку. І ось цей день настав. На кленові у дворі дід повісив годівницю. Але наголо-сив: вона порожньою не має бути.

Діти домовилися, що по черзі носитимуть для синичок їжу. Взавтра черга Сашка, він приготував насіння, загорнув сало. Але вранці почалася сильна хуртовина. Тато кілька разів виходив сніг відкидати. Було таке враження, що небо прорвалося, і сніг не перестане йти ніколи.

Автор фото: Ann Harrison, CC BY-SA 2.0

Сашко кілька разів підходив до вікна, спостерігав за снігопадом, але вийти на вулицю так і не зібрався.

Він пам'ятав, що його черга годувати синичок, але ж така негода, куди він піде.

Не пішов Сашко й наступного дня, і третього також, бо вдарили сильні морози, й він не збирався виходити на вулицю. Хлопець подумав: а що ж тим синичкам станеться, якщо кілька днів не буде їжі в годівниці, вони ж мають якось протриматися, коли погода трошки налагодиться.

Через кілька днів морози полегшали. Навіть вдень із стріх закапотіло. Сашко вийшов на прогулянку. Вийшла й Маринка. Дівчинка відразу ж побігла до годівнички, підсипала насіння, повісила шматочок сальця.

— Сашо, дивися, аж сім синичок прилетіли до нашої годівниці. Вони не замерзли. Дякую тобі, що ти за них не забув у таку негоду. Бо я не виходила зовсім надвір, хворіла.

Сашко був збентежений. Адже він теж не виходив. Тоді ж хто годував синичок? Серце у Сашка дуже забилося від хвилювання, йому було ніяково...

Орієнтовні запитання для бесіди:

1. Як вчинив Сашко? Як він мав вчинити? Що йому завадило?
2. Якою є поведінка хлопчика?
3. Кого підвів Сашко своєю поведінкою?
4. Як потрібно було вчинити в цій ситуації?
5. Як ви думаєте, хто ж годував синичок?

Історію для обговорення можна як самому написати, так і використати вже готове оповідання. Головне, щоб обговорення мало вплив на ті якості особистості, які важливо формувати.

У старших дошкільників мають формуватися базові якості особистості, серед яких самостійність, відповідальність, ініціативність, самосвідомість займають одне із головних місць. Аналіз моральних ситуацій значно допоможе не лише розвивати критичне мислення, а формувати базові якості особистості.

Січень

Для розвитку вміння аналізувати у дітей старшого дошкільного віку досить дієвим буде методичний прийом сторітелінгу. Такий прийом допоможе не лише формувати базові якості особистості, а й виховувати в малят навички соціально визнаної поведінки.

Одного разу на прогулянці

У один із січневих днів Оленка каталася із гірки на санчатах. Гірка була невелика, й усі, хто із неї з'їжджали, хотіли, щоб колія спуску була більшою. Ось перед Оленкою спустився Сашко й виїхав аж на стежку. Дівчинка теж постаралася за ним так спуститися, щоб колія все ж таки була більшою.

За кілька таких спусків стежка в кількох місцях перетворилася у справжню ковзанку. Діти раділи, що гірка стала більшою. Аж раптом на стежці вони побачили бабусю Надю, яка підійшла до ковзанки й зупинилася. Старенька не знала, що їй робити: вона боялася ступити на розковзану стежку, а обійти не було можливості, паркан заважав. Бабуся постояла деяку мить, та й повернула назад. Оленка й Сашко лише переглянулися й продовжили прогулянку.

По обіді, коли діти вийшли знову надвір, вони побачили, як дядько Сергій дуже ретельно посипав розковзану стежку піском. Оленка й Сашко були в розпачі: вся їхня вранішня «робота» була безжально знищена.

Орієнтовні запитання для бесіди:

1. Про що розповідається в оповіданні?
2. Як би ви охарактеризували поведінку дітей? Чому?
3. Як ви вважаєте, чиї дії можна назвати співчутливими, а чиї ні? Поясніть свою думку.

Січень

Методика вправи «Мозаїка» також сприятиме розвитку вміння аналізувати. Варто зазначити, що така вправа допоможе дітям не лише вчитися аналізувати, а й запам'ятовувати інформацію та комунікувати із однолітками.

Діти об'єднуються у пари чи малі групи. Вихователька / вихователь ставить завдання: розглянути картинку, проаналізувати, що на ній зображено, розповісти всім, що вони побачили.

Для групи 1.

Для групи 3.

Для групи 2.

Для групи 4.

Режим доступу до всіх картинок: <https://klike.net/1041-zima-krasivye-kartinki-50-foto.html>

У підсумку роботи вихователька / вихователь може попросити дітей підібрати слова, які об'єднують усі картинки (зима / холод / сніг).

Січень

Дітям читають історію про Снігову бабу.

Завдання: проаналізувати, яка це героїня, добра чи зла, який зовнішній вигляд вона має й чому?

Таємниці Снігової баби

Одного січневого ранку, визирнувши у віконце, Петрик аж посміхнувся від задоволення: на дворі йшов лапятий сніг, нарешті він ліпитиме снігову бабу. Поки хлопчик одягався, він перепитував у бабусі: чим він може прикрасити свою «бабу».

Бабуся покликала онука до себе й перепитала:
— А яку снігову бабу ти хочеш зліпити: добру чи злу?

Петрик аж розгубився.

— А що, снігові баби бувають злими?

Бабуся витерла руки, посадила онука біля себе й почала розповідь. Здавна, як випадав перший сніг, люди не могли пояснити це явище природи й вважали, що це дар із неба. Вони ліпили снігові баби й вважали, що потрібно загадувати бажання. Як тільки баба розтане, тоді бажання обов'язково збудеться.

В Україні, яку здавна називали Русь, ліпили снігові баби. А от у деяких європейських народів скандинавів чи англійців — це був сніговий чоловік, сніговик.

Люди вірили, що снігова баба чи сніговик можуть виконувати бажання, бути охоронцем. Тому їх прикрашали різними атрибутами: закутували в шарфи, давали в руки великі, густі мітли, щоб вони відганяли злі сили. Ніс із морквини задобрював духів урожаю та родючості, а перевернуте відро на голові чи капелюх символізували достаток у сім'ї. Деякі народи вішали гірлянди чи часник — для здоров'я родини й захисту від злих сил.

— То яку бабу ти ліпитимеш? — запитала бабуся Петрика.

Петрик трошки задумався й відповів:

— Авжеж добру й щоб від всіх злих сил нас захищала!

Орієнтовні запитання для бесіди:

1. Із чого ліплять снігову бабу? Чи можна її зліпити із соломи чи листя? Чому?
2. Як жителі різних країн ставилися до сніговиків?
3. Які елементи одягу чи прикрас снігової баби вказували, що вона захищає людей від злих сил?

О. Сенатович

Сніговик

Сніговик Морквяний ніс

Вгору віника підніс

І питає: «Перехожі,

Чом на мене ви не схожі?

Я стою, а ви в бігах,

Ви у пальтах, у шапках...

Гей, скажіть, у вас носи,

Як у мене, — для краси?»

Січень

Для розвитку вміння аналізувати можна використовувати різні вправи, які в основі мають ще й досліди. Для дітей це буде цікаво та пізнавально.

Аналізуємо твердий стан води — лід

1) Загадуємо дітям загадку:

Що тут сталося за нічку?
Де була раніше річка —
Від санчаток видно слід,
Все скував довкола... (Лід)

2) Дітям слід нагадати, що вода може змінювати свій стан — із рідкої стає твердою. Такий стан називають льодом.

Для експерименту можна попередньо заморозити воду в кількох формочках.

- Витягнувши із форми лід, покласти його на долоньки дітей, щоб вони описали, що вони бачать і відчують (різні форми льоду, він холодний, слизький, твердий, від тепла долоні тане).
- Лід — це твердий стан води. Проте, коли опустити його у стаканчик із водою, він не втоне, а буде на поверхні. Цей дослід показує, що вода у твердому стані легша, ніж у рідкому.
- Лід тане не тільки від тепла. Є речовини, які здатні пришвидшити танення льоду. Наприклад, кухонна сіль. Розчиняємо сіль у воді, робимо солоний концентрат, додаємо фарбу. На шматочок льоду піпеткою капаємо кольоровий солоний розчин. Сіль проникатиме в лід і залишатиме «кольорові доріжки». Діти запам'ятають, що сіль може теж розчиняти лід. Як можна пояснити цей експеримент дітям? Сіль — це хімічна сполука (натрій), тож коли вона контактує із льодом, відбувається хімічна реакція, виділяється тепло, від якого лід тане. Взимку, під час ожеледиці люди створюють штучне «тепло» — посипають вулиці піском із додаванням солі.

Січень

Січень багатий різними святами. Проте найулюбленішими для дітей та дорослих є новорічні веселощі, які асоціюються із прикрашеною ялинкою, подарунками, зимовими таємницями.

Зберемо мішечок подарунків

Гра полягатиме в тому, щоб зібрати мішок із подарунками. Умовні подарунки можна наховати по кімнаті.

Діти стають у коло, у меншому колі розміщені стільчики, на один менше від кількості учасників. Під музику діти рухаються, по закінченню музики вони мають сісти на стільчики, хто залишився, той і шукає «подарунок». Дитину можна вести, підказуючи «холодно», «дуже холодно» і т. д.

Коли учасник знаходить «подарунок» він / вона обов'язково має пояснити: що це таке / для чого / як може стати в нагоді.

Так діти рухаються під музику по колу, знаходять предмети-«подарунки» й аналізують їх.

Серед «подарунків» можуть бути:

- ✓ канцелярське приладдя: ручки, фломастери, кольорові олівці, кольоровий папір, ножиці, кульки;
- ✓ предмети одягу: шарф, шапка, в'язані шкарпетки, рукавички;
- ✓ продукти харчування: банани, апельсини, печиво, сік, яблука, морква, шматочок сала, хліб, зерно (крупа) тощо.

Лютий

За допомогою методичного прийому «Робота із ілюстрацією» можна навчати дітей порівнювати й робити висновки. Темою для обговорення визначаємо — життя та здоров'я людини. Це важливо, адже із найперших років дитина має усвідомлювати цінність здоров'я, його значення для повноцінної життєдіяльності.

На прогулянку

Петрик і Оленка зібралися на прогулянку. На вулиці дуже холодно.

Орієнтовні запитання для бесіди:

1. Розгляньте, як одяглися діти? Хто із них одягнувся тепло, а хто ні?
2. Якщо на вулиці холодно, то як потрібно було одягнутися?
3. Якщо одягатися не по погоді, які можуть бути наслідки?

(У відповіді на це запитання важливо, щоб діти сказали не лише наслідок для самої дитини, а й для оточуючих. Наприклад, Оленка може захворіти, батьки купуватимуть ліки, а це додаткові витрати; вона потрапить у лікарню, а це певні незручності для батьків й т. д.).

Лютий

Люди живуть і співпрацюють у соціальних групах — сім'я, родина, колектив, громада та ін. І дуже важливо, щоб дитина мала навички спільного життя й усвідомлювала, що будь-яку групу гуртують спільні цінності, стосунки, довіра, певні поведінкові норми, ставлення один до одного.

Методичний прийом «Групова бесіда» допоможе через порівняння формувати ключові цінності в житті дитини: допомогу, розуміння, дружбу, співпереживання, прихильність тощо.

На гірці

Маринка цілий тиждень чекала суботи. Тато пообіцяв донечці відвести її на зимову гірку.

У суботу вони прийшли на спуск досить рано, але там вже було достатньо людно. Маринка побачила, як сусідський Сашко вправно лаштує санки й готується до спуску. Він прийшов із меншим братиком Богданом, а їхня мама сиділа внизу на лавці, тримаючи візок Богдана й спостерігаючи за синами. Трошки далі стояла її подружка Оксанка й готувалася до спуску на лижах. А за нею Івась, теж готувався з'їхати.

Маринка стала остання, приготувалася й поїхала... Але через пару секунд вона не впоралася із лижами й просто звалилася в купу снігу. Тато поспішив доньці на допомогу, але розчаруванню не було межі: дві лижні палиці були поламані. Дівчинка обтрушувала з одягу сніг, але прогулянка була геть зіпсована.

Піднявшись на гірку, Маринка попросила:

— Оксанко, може ти мені позичиш свої лижні палиці, я хоч ще кілька разів спущуся?

Оксанка поморщилася й відповіла:

— Ти знаєш, я ж сама тільки прийшла. І зовсім мало разів спустилася. Ти почекай, я покатаюся, а як йтиму додому, то може й залишу тобі палиці.

Маринка дуже знітилася. Їй було прикро, що так відповіла її найкраща подружка. Дівчинка вже зібралася йти додому, аж тут її окрикнув Сашко:

— Маринко, чуєш, я зараз спущуся із Богданом, а тоді візьму тебе. Якщо ти не проти, то спускаймося по черзі. Але у мене лиж немає, ми на санках.

Маринка не очікувала такої пропозиції. Дівчинка аж засміялася. Так, звичайно, вона не проти...

Додому йшли всі разом: Сашко й Маринка разом везли на санчатах Богдана, від них не відставали мама хлопців й тато Маринки. Він допомагав котити візок меншого Богдана. Маринка була щаслива, вона навіть не очікувала такої прогулянки.

Але ось дивина: як дівчинка швидко потоваришувала із старшим Сашком, як їй стало цікаво гратися із маленьким Богданом, і чому Оксанка так вчинила?

Орієнтовні запитання для бесіди:

1. Про кого розповідається в оповіданні?
2. Що найбільше чекала Маринка? Чи справдилися її очікування? Чому?
3. Кого Маринка називала другом, а кого — ні?
4. Порівняйте вчинки Оксанки й Сашка? Оцініть їх.
5. Як би ви вчинили в подібній ситуації? Чому?

Порівняння — розумова операція, за допомогою якої пізнаються схожі та відмінні ознаки і властивості предметів.

Порівнюючи предмети і явища, доводиться здійснювати на першому етапі аналіз, а потім синтез. Порівнюючи, слід дотримуватися важливого правила: порівнювати необхідно за однією ознакою.

Лютий

Інколи ми пізнаємо невідоме шляхом порівняння, ми шукаємо тотожне й відмінне, тобто «однакове» й «різне». При чому «різне» не означає погане чи негативне, це просто інше.

За допомогою роботи з ілюстраціями можна розвивати вміння порівнювати, визначаючи подібне й різне.

Для зацікавлення дітей можна почати із загадки:

Зимою в білому, як сніг,
А влітку в сірому гуляє.
Вловить його ніхто не зміг,
Тому що ноги довгі має.
Великі вуха, косий зір,
Як називається цей звір? (Заяць)

Вихователь / вихователька просить розглянути ілюстрації й описати, що на них зображено. Якщо діти не знають, чому зайці «змінюють» шерсть, то їм розповідають про цю особливість тварин.

Зайці насправді змінюють свою шерсть, і це непогано, це така природня особливість. Справді, весною і влітку їх шерсть є сірою. Тварини стають непомітними серед дерев, високої трави поля. Узимку шерсть стає білою. Так легше замаскуватися під білий сніг.

Є ще одна особливість. Весною сіра шерсть коротка. Зайцям не так гаряче спекотними сонячними днями. Взимку шерсть стає довгою й пухнастою, ніби «шубка» добре захищає тваринку від лютого холоду.

Лютий

Найкраще розвивати будь-яке вміння, коли розглядається реальна ситуація. Пропонуємо таку вправу.

Допоможи Іванці знайти свою корзинку

Іванка знає, що взимку дуже потрібні вітаміни. У свою корзинку вона поклала все необхідне: яблука, груші, лимон, виноград, навіть ананас. Але так трапилося, що вона свою корзинку поставила й замріялася. Коли ж дівчинка захотіла забрати свою ношу, то виявилось, що поряд із її з'явилися інші корзинки. Допоможіть Іванці знайти саме її корзинку.

Орієнтовні запитання для бесіди:

1. Скільки корзинок з'явилося, окрім Іванчиної?
2. Що у них покладено?
3. Яка корзинка є Іванчиною? Як ви визначили?

Лютий

Використовуючи практичні досліди, можна теж навчати дітей порівнювати.

За допомогою нагрівання чайника можна пояснити дітям, як вода із рідкого стану переходить у газоподібний — пара. Тобто у поясненні варто наголосити, що від зміни температури стан води теж змінюється: за високої температури вода стає парою, за дуже холодної — льодом.

Вихователька / вихователь наливає воду в чайник, вмикає його, показує дітям, що стає із водою під час нагрівання, тобто як змінюється стан води під впливом температури. Важливо наголосити, що пар під час нагрівання є гарячим і при не дотриманні правил поведінки може бути небезпечним.

Орієнтовні запитання для бесіди:

1. Порівняйте сніжинку й краплинку? Де вода у твердому стані, а де у рідкому?
2. Якщо кипить вода в чайнику, а з носика йде пара, у якому стані перебуває вода?
3. Розв'яжіть завдання: пригріло сонечко, розтопило сніг і зі стріх закапотіла вода. Але ввечері вдарив мороз. Під стріхою з'явилися бурульки. Як змінився стан води? Чому?

Лютий

За допомогою простого порівняння у дітей можна розвивати увагу, реакцію, концентрацію на головному.

Гра може бути не лише цікавою, а й розвивальною. Діти об'єднуються в пари, кожна з яких має м'яч та індивідуальне завдання. Наприклад, «Їстівне — не їстівне», якщо їстівне, то м'яч ловимо, не їстівне — відкидаємо. Учасники можуть називати різні слова, головне, якщо це їстівне, то маємо м'яч зловити, в іншому випадку — відкинути.

Приклади для гри:

- ✓ «велике — мале»;
- ✓ «біле — чорне»;
- ✓ «тварина — пташка»;
- ✓ «солодке — гірке»;
- ✓ «міцне — крихке» та ін.

Лютий

Діти об'єднуються у дві групи, кожній із яких загадується загадка. Після виконання завдання проходить обговорення: порівняйте, як змінюються різні стани води за різної температури.

- 1) Рoste вона додолу головою,
Рoste вона холодною зимою,
А тільки сонечко засяє,
Вона заплаче і зникає. (Бурулька)
- 2) Під нашим дахом це диво росте,
Сонце пригріє — вона відпаде. (Бурулька)
- 3) Надворі горою, а в будинку водою. (Сніг)
- 4) Білий, та не цукор, не має ніг, а йде. (Сніг)
- 5) Я прозорий і твердий,
Ходять, їздять по мені.
Я не тону у воді,
Не горю я у вогні. (Лід)
- 6) Що тут сталося за нічку?
Де була раніше річка —
Від санчаток видно слід,
Все скував довкола... (Лід)

Березень

Найпершим соціальним колективом для дітей є їхня сім'я. Використовуючи методику класифікації та елементи критичного мислення, можна розвивати навички соціальної взаємодії.

Марійчин день

Шестирічна Оленка живе у великій сім'ї. У дівчинки є тато й мама, які працюють, старша сестричка Олеся й молодший братик Славко. Із ними живе бабуся Клава й дідусь Тимофій. Щодня Оленка має певні справи.

Допоможи дівчинці розібратися із ними: що Оленка може зробити сама, а з чим їй допоможе хтось із рідних.

Денні справи Оленки :

- ✓ умитися й почистити зубки;
- ✓ прибрати постіль;
- ✓ одягти плаття й носочки;
- ✓ поскладати кубики із братиком;
- ✓ налити мисочку молока для кішки Мурки;
- ✓ почитати казку про Івасика-Телесика;
- ✓ вивчити віршик:

Ішла весна-красна
у синій хустинці.
Несла весна-красна
у скриньці гостинці.
Ягням – травицю,
гусятам – водицю,
каченятам – ряску,
а малятам – казку.

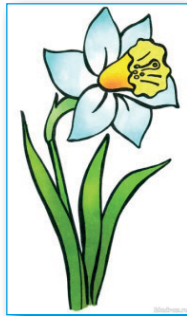
(Т. Коломієць, https://maximum.fm/novini_t2)

Березень

Мисленнева операція класифікації розвиває різні навички, серед яких і екологічні. Дітей змалечку треба вчити, що їхнє здоров'я залежить від оточуючого природнього середовища. Пропонуємо виконати вправу «Квітуча галявина».

Квітуча галявина

На клумбі ще восени були прибрані однорічні рослини. На їхнє місце треба підсадити нові, але вже багаторічні. Місце є для двох кущів, першоцвітів та цибулькових. Що ви оберете із запропонованих рослин і як їх посадите?

Цю вправу можна проводити в різних варіаціях: посадити квіти певного кольору чи за періодом цвітіння тощо.

Березень

За допомогою класифікації та критичного мислення можна виховувати вміння безпечної поведінки. Малята від народження знайомляться із оточуючим предметним світом. Проте діти мають розуміти, що предмети, які є в нашому вжитку, можуть бути безпечними й небезпечними, із якими треба навчитися правильно поводитися.

Ящик майстра

Дядько Максим майстер. У його ящику є різні предмети, з якими він працює. Але одного разу, замок відкрився і ящик розсипався. Допоможи майстру зібрати його ящик. Із набору предметів просимо обрати такі, які допоможуть йому в роботі.

Можна попросити, щоб діти вказали, як потрібно поводитися із обраними предметами, щоб вони були корисними, а не шкодили.

Березень

Уміння класифікувати можна розвивати, коли вчимо тварин і розділяємо їх на дві великі групи: свійські та дикі.

Розповідаючи дошкільникам про диких тварин, які готуються до зими, впадаючи у сплячку, а деякі із них роблять запаси та облаштовують гнізда, нори, барлоги, щоб пережити голодний і несприятливіший час, пояснюємо, що свійським зима не така страшна.

Дикі й свійські тварини

Діти розглядають картинки із зображенням тварин. Класифікують їх за різними критеріями:

- дикі й свійські;
- хто впадає «у сплячку», а хто робить запаси;
- хто живе в теплих кліматичних умовах, а хто в холодних.

За допомогою вміння класифікувати дитина розвиває уявлення про причинно-часові залежності ритмічних природних, температурних, добових явищ: зима — весна, холодно — тепло, ніч — день і які саме зміни відбуваються.

Березень

Дитяча гра «Ми можемо об'єднатися із ...»

У основі цієї гри знаходиться дія об'єднання, за допомогою якої дошкільнята вчитимуться класифікувати предмети за різними ознаками.

Використовуючи проектор чи звичайну дошку, вихователь / вихователька розміщує у довільній формі різні предмети.

Із мішечка / скриньки / торбинки дістаємо певний предмет, і діти мають його співвіднести із тими, що зображені, вказавши як і чому він схожий.

Наприклад:

м'яч – має круглу форму, як яблуко та помідор;

м'яч – має білий колір, як чашка і заварник;

м'яч – має чорний колір як ручка ножиць;

м'яч – накачують повітрям як кульки й надувний круг для плавання.

Із запропонованих предметів зайвий огірок.

Березень

Пропонуємо для вивчення кілька скоромовок, за допомогою яких можна розвивати як мовлення, так і критичне мислення.

Для розвитку образності на кожен скоромовку можна підготувати картинку із зображенням. Дошкільники класифікують героїв:

- тварини / птахи;
- тварини, які живуть у наших широтах / тварини із інших територій;
- птахи домашні / птахи дикі.

1) Сів шпак на шпаківню, заспівав шпак півню:

«Ти не вмієш так, як я – так, як ти, не вмію я».

2) Галасливі гави й галки в гусенят взяли скакалки.

Гусенята їм гелгочуть, що й вони скакати хочуть.

3) Курочка-златоперочка по двору

ходить, писклят водить, хохол надимає, півня утішає..

4) Тигрнятко з тигром-татом

Тренувалися стрибати.

5) Хитру сороку спіймати морока,

А на сорок сорок – сорок морок.

6) Ой був собі коточок,

Украв собі клубочок та й сховався в куточок.

7) Побачив вовк козу,

Забув про грозу.

8) Черепашці з черепашенятами

Важко змагатися із жабенятами.

Квітець

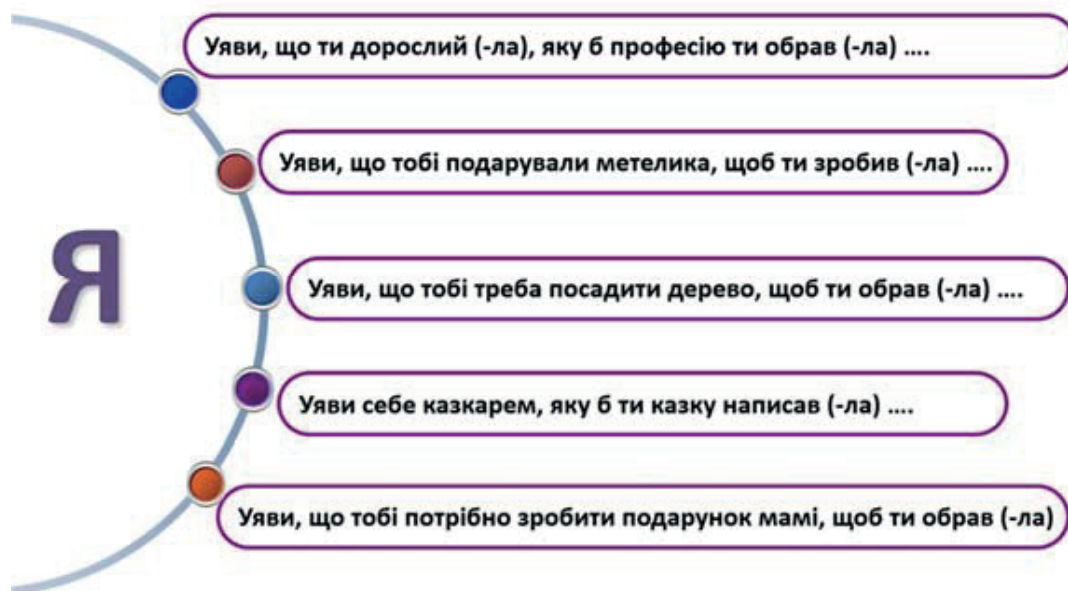
Уміння уявляти та звичайна дитяча фантазія закладають основу до складної мисленнєвої операції – абстрагування. Навчаючи дитину змалку оперувати займенником «Я», вирізняти себе з-поміж інших, усвідомлювати, що є світ власного «Я» й інших людей, ми закладатимемо основи до розвитку абстрагування.

У основі цієї вправи лежить прийом веббінгу – «павутини слів».

На початку ми просимо дитину ідентифікувати себе:

- ✓ я є ... (хлопчик / дівчинка);
- ✓ моє ім'я – ...;
- ✓ який / яка я? Я ... (дорослий / відповідальна / люблячий / чуйна та ін.);
- ✓ я люблю –

А друга частина передбачає уявне для дитини, яке починається із «Я» й продовжується певною фантазією.

Веббінг — це прийом побудови взаємопов'язаних логічних словосполучень, які починаються із ключового слова, навколо якого з'являються асоціативні ряди. Звертаємо увагу, що у фантазії чи уяві немає правильного чи неправильного. За потреби, можна звернутися до фахівця, щоб деякі процеси можна було відкоригувати.

Квітень

Уміння уявляти може допомогти у вихованні елементарних соціальних та морально-етичних норм міжособистісних взаємин у колективі чи групі.

Як вчинить завідуюча

Завідуюча дитячим садочком Олена Василівна була дуже чуйною і мудрою жінкою. Щоранку вона зустрічала приємною усмішкою всіх діток садочку, звертаючись до кожного на ім'я.

Одного дня до керівника завітали спонсори й запропонували допомогу у вигляді дорогих наборів конструкторів. Олена Василівна була щаслива. «От добре, — міркувала завідуюча, — тепер для найстарших вихованців будуть найсучасніші іграшки».

Коли занесли іграшки в кімнату, виявилось, що їх лише 7, а дітей значно більше, 20 осіб. І це лише одна група. А є й ще одна. Олена Василівна була розгублена...

Орієнтовні запитання для бесіди:

1. Підкажіть, як бути в цій ситуації?
2. Поміркуй, чи можна її взагалі вирішити?
3. Чи можуть у ситуації, яка склалася, всі дітки старших груп садка бути задоволеними? Чому?

Звертаємо увагу, що розбір самої ситуації може стосуватися не лише конкретної групи дітей. Важливо, щоб вихователь / вихователька спланували роботу так, щоб діти зрозуміли, що іграшками можуть гратися всі дітки садка, наприклад, зробивши спільний ігровий майданчик.

Квітець

Дитина старшого дошкільного віку повинна мати загальне уявлення про життя людей на планеті Земля, яка має форму кулі (глобус) та складається з повітря, суші (материки, острови) і води (океани, моря, річки, озера); знати, що повітря знаходиться навколо нас, ним дихає все живе, і людина не може не дихати.

А що було б, якби не було дерев?

У цій справі спочатку проводимо маленьке дослідження. Просимо дітей закрити рукою ніс і рот. Чи довго вони зможуть не дихати?

Вихователь / вихователька має пояснити, що повітря надзвичайно важливе для життя людини. Без нього людина помре. Повітря має бути чистим, щоб легко дихалося. Чистота його залежить від вмісту кисню, який виробляють дерева. Доросла людина, за підрахунками вчених, споживає 960 л кисню на добу. Стільки ж кисню виділяють 5 здорових дерев.

Використовуючи методичний прийом «Пофантазуй і скажи», просимо дітей уявити:

а що було б із живим світом на планеті Земля,

- ✓ якби зникли всі дерева;
- ✓ якби дерева були, але не виробляли кисень;
- ✓ якби на планеті Земля не було лісів?

Спасибі людям, що зростили ліс:
За всі дуби, ялини в пишнім гіллі
І за красу отих зелених кіс,
В яких стоять гнучкі берізки білі.

(М. А. Познанська)

Звертаємо увагу, що у фантазії чи уяві немає правильного чи неправильного. Приймайте навіть «найфантастичніша» відповіді. У своїх фантазіях і уяві діти розвиваються.

Квітень

Для того, щоб у ненав'язливій формі навчити старшого дошкільника таким поняттям, як «відповідність», «порядок», можна використати прийом фантазії.

Прочитайте оповідання та обговоріть його.

Одного ранку на кухні

Мама Оля вставала найперша в сім'ї. Коли ще всі домашні спали, вона йшла готувати сніданок. Якось вранці вона звично вийшла на кухню й не повірила своїм очам: усі кухонні полиці замість посуду були заставлені іграшками. Вона відкрила тумбочку, де завжди були крупи для каші, але побачила там складені рушники.

Мама подумала, що так із нею пожартували домашні, й коли всі прокинуться, тоді все з'ясується. А тим часом на сніданок вона може приготувати смачний омлет. На її велике здивування у холодильнику, де мали бути молоко й яйця, вона знайшла доччині плаття.

Тоді мама вирішила, що є достатньо часу, й вона може зварити картопляне пюре. І тут її теж чекав сюрприз: у сітці, де завжди була картопля, вона знайшла кеди й кросівки...

- ✓ Невже сім'я залишиться без сніданку? Щоб ви зробили на місці мами?
- ✓ Поміркуйте як потрібно вчинити, щоб виправити ситуацію?
- ✓ Як ви вважаєте, чи потрібно в побуті дотримуватися порядку? Чому?

Під час обговорення ситуації варто зауважувати, що всі речі мають лежати на своїх місцях, і це називається порядок. Це потрібно не лише для зручності, а й нерідко, задля економії часу. Речі, які нас оточують, мають своє призначення: тарілка — для їжі, у холодильнику зберігаються продукти, які варто берегти від високої температури та ін.

Квітець

Для навчання дитини старшого дошкільного віку орієнтації в сенсорних еталонах предметів, щоб вона вмiла розрізняти та називати їх властивості й якості, можна також використовувати прийоми фантазування та уяви.

Як поросята від Сірого Вовка тікали

Для обговорення обираємо казку про Вовка й трьох Поросят. Казку можна прочитати, а можна показати україномовний мультфільм (режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=aA27Rfjv0mc>).

Після перегляду чи читання, проводимо бесіду.

Орієнтовні запитання для бесіди:

1. Якби брати Ніф-Ніф і Нуф-Нуф побудували свої хати із листя / скла, тоді вони були б захищені від Вовка? Чому?
2. У казці є місце, де наздоганяючи поросят, Вовку на голову падає тверде яблуко, й у нього на лобі з'являється шишка. А якби яблуко було м'яке (або замість яблука впала черешня / або листочок), тоді що було б?
3. А що було б, якби й Наф-Наф був такий ледачий, як брати, й не побудував кам'яний будинок?

Квітень

Дитяча гра «Казкова плутанина»

У цій грі-бесіді переплетено дві українських народних казки «Півник та двоє мишенят» і «Зайчикова хатка». Дітям зачитується коротка «казкова плутанина». Вони мають розплутати сюжет і розповісти, що тут вигадка, а що правда.

«Якось Лисичка запросила до себе в гості двох мишенят Крутя й Вертя. Вони були дуже роботящі.

Лисичка сподівалася, що мишенята допоможуть їй побудувати хатку, бо була вона в Лиски крижана, а хотіла Лиска луб'яну.

Мишенята погодилися Лисці допомогти. Але тут почалися пригоди. То Півник став їм заважати: кукурікав голосно, то Собака гавкав, то Ведмідь ревів. Але мишенята на це не зважали, вони трудилися й трудилися, щоб лише Лисці допомогти.

І нарешті хатка була збудована. Але тут знову трапилася несподіванка. Прискакав Зайчик і ну Лиску із її хатки виганяти: «Несу косу на плечі! Хочу Лисоньку посікти! Тікай, Лиско, геть!».

Круть і Верть стали на захист Лиски й врятували її від Зайчика. За це їм Лиска напекла пиріжків. Сіли вони пригощатися: Круть, Верть і щаслива Лисичка».

Повний текст казок можна знайти за посиланнями: https://xn--80aaukc.xn--j1amh/pivnik_ta_dvoe_mishenjat.html та https://xn--80aaukc.xn--j1amh/zajchikova_hatka.html

Квітець

Для розвитку дитячої уяви та розвитку мовлення доречно попрацювати над метаграмами. Потрібно відгадати слово, з якого через заміну певної літери утворюється інше слово. Доречно буде й пояснювати самі слова.

- 1) З «В» росте на голові,
з «К» ростиме на землі. (Волосся — колосся)
- 2) З «Б» руда, прудка тварина,
з «Г» вже дерева частина. (Білка — гілка)
- 3) Коли я з «Ч», то з мене п'єш,
Коли на «Ш» — конем поб'єш. (Чашка — шашка)
- 4) Дуже мудра чорна птиця.
Як заміниш «В» на «К»,
То прикраса враз вона. (Ворона — корона)
- 5) Люблять нас усі збирати, після дощичку в ліску,
А як букву «Г» відняти — будем плавать у ставку (Гриби — риби).
- 6) З «К» дерева захищає і на них вона завжди,
З «Н» звірятко заховає, коли треба, від біди. (Кора — нора)

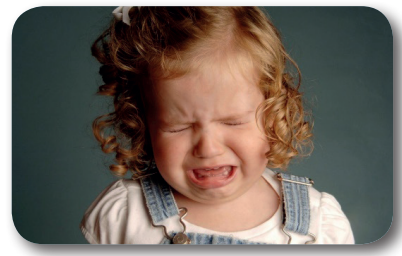
Метаграма — від грец. префікс, який означає зміну певної, як правило, першої букви — загадка, різновид шаради. Метаграми використовують як віршовий прийом, який полягає в заміні початкової літери у слові, що призводить до появи нових слів із відмінним смисловим значенням.

Травень

Однією із важливих мисленневих операцій є вміння узагальнювати й робити висновки. Це складний процес, проте його можна розвивати, починаючи із 5-6 років.

Із народження діти починають комунікувати в різних групах, і тому важливим є не лише обізнаність маляти з образом самої себе, своїм «Я», а й місцем у системі людської життєдіяльності (у сім'ї, групі однолітків, соціально-комунікативному просторі, в різних видах діяльності).

У основі цієї вправи поєднані два прийоми: «Картинна галерея» й бесіда. Даємо дітям уважно роздивитися фотографії.

Орієнтовні запитання для бесіди:

1. Кого ви бачите на фото? Чи можна ці фото об'єднати?
2. Подивіться й поміркуйте: де дорослий допомагає дитині, а де ні? Чому ви так вирішили?
3. Якби ви могли змінити фото, щоб ви зробили? Поясніть свій вибір.

Травень

Для розвитку вміння робити висновки можна скористатися вправою «Яка професія є важливішою». Така вправа виховуватиме ще й певний набір цінностей, які є надзвичайно важливими в житті: повага, розуміння, визнання та ін.

Вправа «Яка професія є важливішою?»

Даємо дітям роздивитися картинки та просимо описати, що вони бачать, і якими справами займаються герої. Запитання для обговорення:

- ✓ на вашу думку, яка професія важлива, а яка ні? Чому?

У висновку діти мають вказати на важливість усіх професій, які сьогодні є в житті людини.

Травень

Вивчаючи природні явища, старші дошкільники за певними ознаками можуть навчатися робити висновки. Наприклад, якщо після грози з'являється сонце, може бути веселка.

Чому з'являється роса?

Вранці намисто заблищало,
Всю траву воно заткало.
А пішли шукати вдень,
І ніяк їх не знайдем. (Роса)

Розповідаємо дітям коротку історію, чому з'являється роса.

Здавна люди думали, що роса — це нічний дощ. Але сьогодні вчені встановили, що роса з'являється від зміни температури повітря. Вночі холодніше, а коли вранці повітря прогрівається, то з'являються крапельки води. Так як найшвидше холодне трава й рослини біля землі, то роса з'являється саме на них. Як тільки стає тепліше, роса випаровується.

Вправа «Встанови послідовність і зроби висновок»

- ✓ краплі, вітер, дощ, сонячні промені, річка — (веселка, природне явище, за яким завжди цікаво спостерігати);
- ✓ холодний дощ, великі хмари, різка зміна температури, вітер — (град, опади у вигляді льодових кульок, можуть принести шкоду);
- ✓ блискавка, гучний звук, сильний вітер, чорно-сині хмари — (гроза, природне явище, при якому дощових хмарах електричні розряди — блискавки. Грім супроводжує блискавку).

Травень

Важливо розвивати вміння робити висновки у конкретних ситуаціях. Пропонуємо вправу, яка допоможе дітям поміркувати, як спланувати свій час та справи, щоб все встигнути та мати бажаний результат.

Наталчине бажання

Шестирічна Наталя тричі на тиждень має дуже важливі справи: щовівторка вона ходить у школу на підготовчі курси до першого класу, а у середу та п'ятницю — на хореографію.

Кожне із занять займає по годині часу. На курсах Наталя познайомилася із Олею, яка постійно хвалиться, що відвідує гурток вокалу. Наталя теж дуже захотіла навчитися співати. Але заняття вокалом проходять лише раз на тиждень, у середу, і час співпадає із відвідуванням хореографії.

Орієнтовні запитання для бесіди:

- ✓ Як може вчинити Наталя?
- ✓ Щоб ви їй порадили? Чому?
- ✓ Як ви вважаєте, чи потрібно Наталі порадитися із батьками? Чому?

Травень

Методика «гронування» досить дієво допоможе навчитися узагальнювати та робити висновки. У змісті самої методики лежить принцип побудови грона.

Поняття для вивчення можна обрати будь-яке. Головне дітям пояснити, як потрібно підбирати означення.

Наприклад, він є білим і кольоровим; для малювання й пакування, гігієнічний і картон — це все папір.

Для завдань:

- ✓ скло (тонке / товсте; візерункове; листове; кольорове; захисне та ін.);
- ✓ тканина (шовкова / бавовняна; тепла; тонка; гладка; м'яка та ін.);
- ✓ метал (важкий / легкий; кольоровий; дорогоцінний; м'який / твердий та ін.);
- ✓ глина (руда / біла; рідка / тверда; вогнетривка та ін.);
- ✓ двері (вхідні / кімнатні; дерев'яні / металеві; широкі / вузькі та ін.)

Методичний прийом гронування деколи називають «асоціативним кущем». Проте, на наш погляд, все ж таки ці методичні прийоми дещо відрізняються. Гронування передбачає глибше розуміння певного поняття чи явища, на відміну від асоціативного куща — асоціацій, які виникають при згадці предмету чи явища. Методичний прийом гронування можна використовувати як на початку теми, так і в підсумку.

Травень

Дитяча гра «Світлофор»

У основі цієї гри лежить підбір відповідей за кольорами, як у світлофора: червоний, жовтий, зелений. Діти групи сідають у коло, й кожному роздається фішка із кольором: червона, жовта, зелена.

Вихователь / вихователька зачитує умову, якщо вона правильна, піднімаються «зелені», неправильна — «червні», може бути й так, і ні — «жовті».

Умови для гри:

- ✓ усі ялинки високі й зелені («червоні»);
- ✓ усі птахи літають («жовті»);
- ✓ сонце — гаряча зірка («зелені»);
- ✓ щоб отримати фіолетовий колір, треба змішати синій і червоний («зелені»);
- ✓ на українському прапорі є червоний колір («червоні»);
- ✓ траву можна розфарбувати лише зеленим кольором («жовті»);
- ✓ серед рослин та грибів є отруйні («зелені»);
- ✓ усі квіти пахнуть («жовті»);
- ✓ в Україні під відкритим небом ростуть банани («червоні»);
- ✓ після прогулянки обов'язково потрібно мити руки («зелені»);
- ✓ кожна дитина щовечора має пити молоко («жовті»);
- ✓ усі люди живуть у квартирах («червоні»).

Травень

В основі цієї вправи лежить ланцюжок думок. Спочатку діти відгадують, що зашифровано в ребусі, а тоді продовжують речення: «Я про можу сказати».

Така вправа розвиватиме не лише мовлення та правильну побудову речення, а й логіку та критичне мислення, адже кожний підбиратиме власну асоціацію, відмінну від вже сказаного.

+ НИК

~~Б~~ = Ж + У К

Рекомендована література та джерела:

1. Критичне мислення: ключові характеристики та вправи для його розвитку URL : <http://etwinning.com.ua/content/files/659841.pdf>
2. Ліпман, М. Чим може бути критичне мислення? [Текст] // Вісник програм шкільних обмінів, 2006, № 27. С. 17-23.
3. Максименко, С.Д., Солов'єнко, В.О., Загальна психологія [Навч. посібник] Київ : МАУП, 2000. 256 с. URL : http://univer.nuczu.edu.ua/tmp_metod/627/Maksimenko_S.D._-_Zagal'na_psihologiya.pdf
4. Нова українська школа: поради для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
5. Панченков А. Дидактичні стратегії критичного читання. URL: <http://osvita.ua/school/method/technol/1125/>
6. Поль Р.У. Критическое мышление: Что необходимо каждому для выживания в быстро меняющемся мире URL: <http://evolkov.net/critic.think/Paul.R/index.html>
7. Сухомлинський В. Куди поспішали мурашки URL: <https://mala.storinka.org/>
8. Українська мова. Технологія «Сторітелінг». URL: <http://nus.org.ua/teacher/ukrayinska-mova-tehnologiya-storiteling/>
9. Технології розвитку критичного мислення учнів / Кроуфорд А., Саул В., Метьюз С., Макінстер Д. Київ : Вид-во «Плеяди», 2006. 220 с.
10. Халперн, Д. Психологія критического мышления URL : https://www.e-reading.club/bookreader.php/110655/Halpern_-Psihologiya_kriticheskogo_myshleniya.html

Про автора

Степанова Наталія Михайлівна

кандидатка філософських наук, доцентка.

У 2012 році захистила дисертацію з теми «Довіра як соціокультурний феномен сучасного суспільства» (09.00.03 — соціальна філософія та філософія історії).

Науково-педагогічний стаж — 22 роки.

Коло наукових інтересів: методика викладання громадянської освіти та медіаграмотність, розвиток критичного мислення, філософія освіти.

Автор більше 80 робіт (статті, освітні програми, навчально-методичні посібники, методичні рекомендації).

РОБОЧИЙ ЗОШИТ ДЛЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Степанова Наталя

НАВЧАЛЬНИЙ КАЛЕНДАРИК РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ

Відповідальність за ілюстративний матеріал несуть автори

Літературна редакція: Валерія Рябик

Ілюстрації: Олександр Славінський, Олексій Першко

Верстка: Андрій Чернявський

Академія української преси тел. (044) 223 73 11

e-mail: info@aup.com.ua

Сайт: <http://aup.com.ua/>

Портал «Медіаосвіта та медіаграмотність»: <http://www.medialiteracy.org.ua/>

Сторінка на Facebook: <https://www.facebook.com/aupfoundation>